OILADAGI ESTETIK MUNOSABATLAR – OILAMIZ HAYOTINING TASHQI IFODASI

Усманова Саодат Умаровна
https://doi.org/10.5281/zenodo.21976812

Annotatsiya

Ushbu maqolada oiladagi estetik munosabatlarning shakllanishi, uning oilaviy turmush tarzi va shaxs tarbiyasidagi o‘rni hamda tashqi ifodasi nazariy va amaliy jihatdan tahlil qilinadi. Oiladagi estetik muhit, uy-ro‘zg‘or madaniyati, muloqot va xulq-atvor estetikasi hamda ularning farzandlar dunyoqarashini boyitishdagi ahamiyati ko‘rib chiqilgan. Tadqiqot davomida o‘tkazilgan so‘rovnoma va pedagogik tahlillar natijasida oilada estetik munosabatlarni rivojlantirishning asosiy omillari aniqlangan hamda amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlar: oila, estetik munosabatlar, estetik madaniyat, turmush tarzi estetikasi, oilaviy tarbiya, muloqot estetikasi, xulq-atvor.

KIRISH

Oila – jamiyatning asosiy bo‘g‘ini bo‘lib, unda insonning nafaqat jismoniy va ma'naviy, balki estetik kamoloti ham shakllanadi. Estetika faqatgina san'at yoki go‘zallikni idrok etish bilan cheklanib qolmay, oilaviy hayotning barcha jabhalariga – uy tutish, oila a'zolari o‘rtasidagi muloqot, kiyinish, xulq-atvor va dam olish madaniyatiga chuqur kirib boradi. Oiladagi estetik munosabatlar oilaning ma'naviy qiyofasini va tashqi dunyo bilan o‘zaro aloqasini ko‘rsatib beruvchi asosiy mezon hisoblanadi.

Oila sotsiologiyasi, pedagogika va falsafa sohasida oilaviy qadriyatlar va tarbiya masalalari ko‘plab olimlar tomonidan tadqiq etilgan. Biroq, zamonaviy axborotlashgan jamiyatda oiladagi estetik munosabatlarning o‘zgarishi va ularning oila mustahkamligiga hamda tashqi ifodasiga ta'siri yetarlicha yaxlit kompleks tahlil qilinmagan. Zamonaviy oilalarda maishiy va moddiy masalalarga asosiy e'tibor qaratilib, estetik munosabatlar – muloqot nafosati, uy muhitining estetik bezagilishi, birgalikdagi madaniy hordiqning o‘rni va ularning pedagogik ta'siri amaliy jihatdan kam tadqiq etilgan. Oiladagi estetik munosabatlarning mazmun-mohiyatini ochib berish va ularni oila hayotining tashqi ifodasi sifatidagi pedagogik-psixologik imkoniyatlarini asoslashdan iborat.

METODLAR

Tadqiqot oilalardagi estetik muhit va munosabatlar darajasini o‘rganishga qaratilgan bo‘lib, quyidagi usullardan foydalanildi:

1. **Nazariy tahlil:** Estetika, oila pedagogikasi va sotsiologiyasiga oid ilmiy-nazariy manbalar va tushunchalar tahlil qilindi.
2. **Emperik usullar:**
   - **Anketa so‘rovnomasi:** Oiladagi estetik muhit, oilaviy muloqot odobi va uy-ro‘zg‘or madaniyatini baholash uchun 12 ta savoldan iborat so‘rovnoma o‘tkazildi.
   - **Sotsiologik kuzatuv:** Zamonaviy oilalarning madaniy-estetik ehtiyojlari (teatr, muzeylarga tashrif, birgalikda estetik hordiq chiqarish) va uy tutish madaniyati kuzatildi.
3. **Statistik tahlil:** Olingan ma'lumotlar guruhlanib, foizli ko‘rsatkichlarda qayta ishlandi.

Tadqiqotda **100 ta oila** (ota-onalar va ularning o‘smir yoshdagi farzandlari) ihtiyoriy ravishda ishtirok etdi.

NATIJALAR

Tadqiqot davomida oilalardagi estetik munosabatlar darajasi uchta asosiy mezon bo‘yicha baholandi: **yuqori** (estetik qadriyatlar shakllangan), **o‘rta** (qisman shakllangan) va **quyi** (estetik munosabatlarga e'tibor yetarsiz).

Estetik munosabatlar ko‘rsatkichlari	**Tadqiqot boshidagi ko‘rsatkich (%)**	**Amaliy tavsiyalar berilgandan keyingi ko‘rsatkich (%)**
Yuqori daraja (Muloqot madaniyati, tartib-intizom, birgalikdagi madaniy hordiq)	24,0% (24 oila)	42,0% (42 oila)
O‘rta daraja (Muloqotda va uy-ro‘zg‘orda estetikaga qisman e'tibor)	52,0% (52 oila)	46,0% (46 oila)
Quyi daraja (Estetik talablarga e'tiborsizlik, muloqotda dagallik)	24,0% (24 oila)	12,0% (12 oila)

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, estetik munosabatlari yuqori bo‘lgan oilalarda nizo va ziddiyatlar darajasi **35% ga kamroq** kuzatiladi. Shuningdek, respondentlarning **78% i** oiladagi o‘zaro samimiy va madaniyatli muloqotni oilaning jamiyatdagi obro‘si (tashqi ifodasi)ni belgilovchi eng muhim omil deb baholagan.

MUHOKAMA

Oiladagi estetik munosabatlar quyidagi asosiy shakllarda oila hayotining tashqi ifodasi bo‘lib xizmat qiladi:

1. **Muloqot va nutq estetikasi:** Oila a me'yorida xushmuomalalik, bir-birini tinglay olish va estetik so‘zlashuv madaniyatining mavjudligi farzandlarda jamoat joylarida va atrofdagilar bilan munosabatda xulq-atvor estetikasini shakllantiradi.
2. **Turmush va maishiy muhit estetikasi:** Uy-ro‘zg‘orning ozodaligi, jihozlarning diymat va did bilan joylashtirilishi, tartiblilik – oilaning tashqi dunyoga bo‘lgan munosabatini va ichki ma'naviy olamini aks ettiradi.
3. **Kiyinish va tashqi qiyofa estetikasi:** Oila a'zolarining kiyinish madaniyati, pokizaligi va me'yorga amal qilishi ularning o‘ziga va jamiyatga bo‘lgan hurmatining tashqi belgisidir.

Natijalar ko‘rsatadiki, estetik munosabatlar shakllangan oilada o‘sayotgan farzandlar atrofdagi go‘zallikni his qilish, xunuklik va dagallikdan tiyilish hamda ijodiy fikrlash ko‘nikmasiga ega bo‘ladilar.

XULOSA

Oiladagi estetik munosabatlar faqatgina ichki shaxsiy masalasi bo‘lmay, balki oilaning jamiyatdagi ma'naviy va madaniy qiyofasini belgilab beruvchi tashqi ifodasidir. Muloqot madaniyati, uy-ro‘zg‘or tutish va kiyinish estetikasi oilada sog‘lom psixologik muhitni ta'minlash va oilaviy ajrim hamda nizolarning oldini olishda muhim vosita hisoblanadi. Oilalarda estetik munosabatlarni mustahkamlash uchun ota-onalar o‘rtasida estetik va pedagogik madaniyatni oshirishga qaratilgan seminar va amaliy tavsiyalarni keng targ‘ib qilish maqsadga muvofiq.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Inomova, M. (2020). Oila pedagogikasi. Toshkent: «Noshir».
2. Musurmonova, O. (2021). Oila ma'naviyati – milliy g‘urur. Toshkent: «O‘zbekiston».
3. Umarov, E. (2019). Estetika asoslari. Toshkent: «Faylasuflar jamiyati».
4. Nelsen, J. (2018). Positive Discipline for Parenting. Ballantine Books.
5. Swartwood, C. (2020). Aesthetic Values and Everyday Life. Routledge.